

คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทวิจารณ์
รางวัลกองทุน
หม่อมหลวงบุญเหลือ
เทพยสุวรรณ
ปี ๒๕๓๙

โครงการวิจัย เครือข่ายการวิจารณ์ศิลปะ
การวิจัยและพัฒนา (สกว.)

**ความเห็นของคณะกรรมการตัดสิน
บทวิจารณ์ภาพยนตร์และละครดีเด่น ประจำปี ๒๕๓๙
กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ**

คณะกรรมการคัดเลือกบทวิจารณ์ดีเด่นด้านภาพยนตร์และละครประจำปี ๒๕๓๙ ได้พิจารณาบทวิจารณ์ซึ่งมีผู้ส่งเข้าประกวด ๑๓ ราย และมีมติให้บทวิจารณ์ของ “นรา” (นายพรชัย วัริยะประภานนท์) ได้รับรางวัลบทวิจารณ์ดีเด่นด้านภาพยนตร์และละครของกองทุน ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๓๙ ดังมีเหตุผลต่อไปนี้

งานวิจารณ์ของ “นรา” สามารถหยิบยกประเด็นสำคัญๆ ของภาพยนตร์แต่ละเรื่องมานำเสนออย่างชัดเจน แลคมคม กระตุ้นให้ผู้ย่านนำไปคิดต่อ อีกทั้งประเด็นที่นำเสนอก็มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์ที่มุ่งเน้นเสนอแก่นของเรื่อง พัฒนาการของบทบาทนักแสดง เกร็ดลักษณะเฉพาะตนของผู้กำกับ หรือการสำรวจแนวคิดหลักบางประการที่ปรากฏในภาพยนตร์หลายเรื่อง แสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักวิจารณ์ในการเข้าถึงศิลปะแห่งภาพยนตร์ได้อย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยด้านต่างๆ ได้อย่างลุ่มลึก

นอกจากนี้ งานวิจารณ์ของ “นรา” ยังโดดเด่นด้วยลีลาการนำเสนอที่เรียบง่ายแต่หนักแน่น ภาษาสละสลวยและกระชับรัดกุม มีวิธีการนำเสนอที่เต็มไปด้วยสีสัน สามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการฯ จึงเห็นสมควร
มอบรางวัลบทความภาพยนต์และละครดีเด่นของกองทุน ม.ส.บุญเหลือ
เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๓๙ ให้แก่ "นรา" และหวังว่ารางวัลนี้
จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพในวงการวิจารณ์ของไทยต่อไป

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

บทวิจารณ์ภาพยนตร์และละคร
โดย “นรา” (นายพรชัย วัริยะประภาณนท์)

1. “ตัวตน” เฝื่อนไซอมตะในทงเหลาคนเนว
2. Forbidden City Cop จอมยุทธจับฉ่าย
3. การเดินทางของคนศิลปะ
4. Les Miserables เวลาเปลี่ยน แต่คนไม่เปลี่ยน
5. Casino คนบาปตกสวรรค์
6. Shanghai Triad ผีนสลายในลกสลัว

ตัวอย่างบทวิจารณ์ภาพยนตร์และละครดีเด่น ประจำปี ๒๕๓๙
โดย “นรา” (นายพรชัย วีริยะประภาณนท์)

Shanghai Triad ฝันสลายในโลกสัว

เด็กชายอายุ ๑๔ ปี เดินทางมาแสวงโชคในเซี่ยงไฮ้ ตามคำชักชวนของญาติซึ่งทำงานอยู่กับเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล ด้วยความหวังเต็มเปี่ยมว่า จะได้พบกับ “ชีวิตที่ดีกว่า” บ้านเกิดอันแร้นแค้น

ชั่วระยะเวลาสั้นๆ เพียงแค่ ๘ วัน หลายสิ่งหลายอย่างในแวดวงมิจฉาชีพที่เจ้าหนูได้พบเห็น ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงหรือการหลอกลวง ทำให้แกมองโลกด้วยสายตาต่างไปจากเดิม ก้าวผ่านช่วงวัยสู่ความเป็นผู้ใหญ่พร้อมๆ กับสูญเสียจิตใจบริสุทธิ์ในวัยเยาว์ไปตลอดกาล...

วันที่ 1 (เด็ก สตรีและคนชรา)

ซูเจิง เด็กชายบ้านนอกท่าทางซื่อๆ ไร้เดียงสา เจียบซิม เริ่มต้นชีวิตในเมืองใหญ่ด้วยการเป็นเด็กรับใช้ประจำตัวจินเป่าเมียเก็บคนโปรดของเจ้าพ่อ ซึ่งมีหน้าฉากเป็นนักร้องชื่อดังในไนต์คลับหรูหราร

ทุกอย่างในเซี่ยงไฮ้ที่ปรากฏแก่สายตาของเด็กชาย ดูแปลกใหม่ น่าตื่นใจไปหมด เขาซึมซับเก็บเกี่ยวสรรพสิ่งรอบข้างด้วยความกระหายใคร่รู้ รวมทั้งแอบสังเกตชีวิตส่วนตัวของ “เมียเจ้าพ่อ”

ในสายตาของผู้คนส่วนใหญ่ จินเป่าเป็นหญิงสาวสวย มีชีวิตฟุ้งเฟ้อสุขสบายน่าอิจฉา เธอทำตัวร่ายกายกับทุกคน เจ้าอารมณ์ เย่อหยิ่ง

ไร้หัวใจ วางอำนาจ ชอบแสดงท่าทีข่มขู่ผู้ที่ด้อยกว่าอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อสุขเชิงมีโอกาสนใกล้ชิดกับเจ้านายสาวมากขึ้น เขาก็ได้พบเห็นอีกด้านหนึ่งของเธอ ซึ่งมีสภาพไม่ต่างจาก “นกน้อยในกรงทอง” โดดเดี่ยว อ้างว้าง ขวนขวายหารักแท้แต่ก็ไม่เคยได้รับ เมื่อความจริงเปิดเผยถึงที่สุด เราได้รู้ว่าครั้งหนึ่งเธอก็เคยเป็นเด็กบ้านนอกซึ่งเดินทางเข้าเมืองเพื่อหวังร่ำรวย แต่เมื่อบรรลุปาหมายก็กลับต้องชดใช้ด้วยค่าตอบแทนสูงเกินคาดคิด

ขณะที่จินเป่าปกปิดความอ่อนแอของตนเองด้วยเปลือกนอกที่กร้าวแกร่งร้ายกาจ เจ้าพ่อซึ่งดูเหมือนดาแก่ใจดี ทำทางอบอุ่นนำเคราะห์นับถือกลับมีโฉมหน้าแท้จริงเป็นชายชราทะเล่เหลี่ยม เขี้ยวโหด เลือดเย็น ตลอดเวลาที่ผ่านมาจินเป่าเป็นแค่ “เบี้ย” ในเกมช่วงชิงอำนาจเท่านั้น เมื่อหมดประโยชน์เขาก็กำจัดเธอทิ้งโดยไม่ต้องลังเล

จินเป่าถูกฝังทั้งเป็น ดังเช่นที่เจ้าพ่อมักพูดอยู่เสมอว่า “ของที่ไร้ประโยชน์ให้เอาไปฝังดิน”

วันที่ ๒ (เสียงเหล็กลั่นถูกข้อมกอด)

สำหรับคนที่ติดตามงานของจางอ๋อโหมวมาตลอด ความน่าสนใจใน Shanghai Triad ก็คือ เป็นครั้งแรกที่เขาทำหนังสือย้อนเนื้อหา “ปลดการเมือง” ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลจีน ไม่มีการสะท้อนภาพผู้คนที่รับผลกระทบจากสภาพผันผวนทางสังคม ซึ่งเต็มไปด้วยเหตุการณ์ “คลื่นใหญ่ลมแรง” ไม่มีการหยิบยกคำนิยามเก่าๆ ขึ้นมาตรวจสอบ ดังเช่นที่เคยปรากฏในผลงานก่อนหน้าอย่าง Ju Dou, Raise the Red Lantern หรือ To Live

ประเด็นสำคัญในงานชิ้นนี้ได้แก่ การสะท้อนภาพขัดแย้งระหว่างชนบทกับเมือง คุณค่าทางจิตใจกับความหลงใหลในวัตถุ - โลกใต้อีกของโลกใต้ซึ่งได้เคยสัมผัสกับโลกของผู้ใหญ่ที่มุ่งทำลายล้างกันและกัน ความไม่ฝืนกับความเป็นจริง

ทั้งหมดนี้ลงเอยด้วยความพ่ายแพ้สูญเสียของฝ่ายดิงฉาม
จินเป่าคือคนที่ตกเป็น "เหยื่อ" ในเมืองใหญ่ ชื่อเสียงลางยศล้วนเหนี่ยวรั้งกระทั้งเธอสูญเสียด้านดิงฉามในจิตใจ เมื่อตระหนักถึงคืนวันเก่าๆ ครั้งเยาว์วัย โลกของอาชญากรรมก็ไม่เปิดโอกาสให้เธอถอยถอยตัวเองออกมา

ฉากที่เป็นหัวใจของหนังคือ ตอนที่จินเป่าและเด็กหญิงชาวชนบทร้องเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเธอเกือบจะลืมท่วงทำนองของมันไปแล้ว และนั่นก็เป็นเพียงครั้งเดียวที่เธอกลับคืนสู่ฐานะดั้งเดิมไร้จริตปรุงแต่ง มีความสุขอย่างแท้จริง

ความสุขของจินเป่าฉายให้เห็นเพียงแวบสั้นๆ พลันสายตาเธอก็เลื้อยไปพบศพผู้ขายนอนคว่ำอยู่ที่ริมน้ำ...

วันที่ ๓ (ภาษาในฉาก)

Shanghai Triad เป็นงานที่ทำได้ถึงพร้อมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำกับภาพ ซึ่งได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ นอกจากจะถ่ายได้สวยงามอยู่แล้ว ยังทำหน้าที่เล่าเรื่องและสื่อสารสำคัญได้อย่างครบถ้วน

หนังเต็มไปด้วยการจัดองค์ประกอบภาพในแบบที่เรียกกันว่า mise-en-scene ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความสมดุลหรือมุ่งสวยงามเท่านั้น แต่ยังเน้นการวางตำแหน่งทุกอย่างในฉากเพื่อสื่อความหมายกับคนดู

ในช่วงต้นของหนัง มีการแนะนำให้รู้จัก “เปลือกนอก” ของจินเป่าอย่างผิวเผิน ภาพส่วนใหญ่ที่เห็น ก็คือ หญิงสาวเลิศหรูที่สะท้อนอยู่บนกระจกเงามันเป็นแค่ภาพลวงตา ซึ่งไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง จวบจนชวยเจิงเดินเข้ามาชมชามช่นกระจกแตก บุคลิกอีกด้านหนึ่งของจินเป่าก็ค่อยๆ แยมพรายออกมา เช่นเดียวกับการใช้พื้นที่แคบๆ ห้อมล้อมหญิงสาวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งภาพระยะใกล้มากในช่วงที่มีเมืองเซียงไฮ้เป็นฉากหลัง เพื่อสะท้อนบรรยากาศบีบรัดชวนอึดอัด ขณะเดียวกันก็ใช้พื้นที่เปิดโล่งเมื่อตัวละครหลุดพ้นจากโลกอาชญากรรม มีอิสระชั่วครั้งชั่วคราว

แน่นอนว่า แหล่งพำนักรสุดท้ายของจินเป่าเกิดขึ้นในบริเวณคับแคบมากที่สุดคือ “หลุมศพ”

วันที่ ๔ (ย้อนผ้าม้วนให้ทุกเมล็ด)

Shanghai Triad ถ่ายทอดเรื่องราวทั้งหมดผ่านมุมมองของชวยเจิง และมุมมองก็มีส่วนชวนรับอย่างเต็มที่ ภาพส่วนใหญ่ในหนังใช้มุมมองถ่ายแทนสายตาดำตัวละคร ทำให้คนดูเห็นเช่นเดียวกับชวยเจิง รวมทั้งมุมมองเพื่อเน้นความโหดร้ายในคดีอาชญากรรมของผู้มีอิทธิพล บรรยากาศพลุกพล่าน จอแจ

ตลอดเวลา ๘ วัน ผ้าม้วนอย่างชวยเจิงได้เห็นความเลวร้ายต่างๆ กระทั่งถูกข่มขืนจนแดงฉาน

ภาพสุดท้ายในหนังคือ ทะเลที่มองกลับด้านผ่านสายตาของชวยเจิง ซึ่งถูกเจ้าพ่อลงโทษด้วยการจับห้อยหัว โลกที่เด็กชายพบเห็นไม่มีวันเหมือนเดิมอีกต่อไป อาชญากรรมในเซียงไฮ้ได้ผ่าจิตวิญญาณในวัยเยาว์ของเขาลงหมดสิ้น

วันที่ ๕ (เหรียญเงินกับแว่นดำ)

ในหนังสือเต็มไปด้วยการสื่อความหมายแอบแฝงอัดแน่นตลอดเรื่อง Shanghai Triad มีสิ่งที่เรียกกันว่า motif หรือรายละเอียด ซึ่งโยงไปสู่การตีความสาระสำคัญของเรื่องอยู่มากมาย ที่เด่นชัดก็คือเหรียญเงินกับแว่นดำ

หลังจากมอทะลุ "เปลือกนอก" ของกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชวยเซ็งกับจินเป่าเริ่มแปรเปลี่ยนเป็นผูกพันห่วงใยในอีกฝ่าย ฝ่ายหญิงสาวเกลี้ยกล่อมเด็กชายกลับชนบททันทีที่พอมิทันรอนทำการค้าและมอบเหรียญเงินไว้ด้วยความปรารถนาดี

ในฉากสุดท้าย ชวยเซ็งพยายามเตือนสติเด็กหญิงที่กำลังจะกลายเป็นจินเป่าคนใหม่ให้รู้ชะตากรรม เขาเตือนเธอที่จะอย่าปาก เหรียญเงินที่เก็บไว้ร่วงหล่นลงน้ำ ชวยเซ็งปิดปากเงียบ เขาทำเหรียญหล่นหายพร้อมๆ กับที่ทั้งความไร้เดียงสา และจิตใจปรารถนาดี

ตรงกันข้ามกับเหรียญเงิน แว่นดำดำของเจ้าพ่อกลับยืนยงตลอด ชายชราใส่มันเพื่อปกปิดแวตดำ ไม่เคยมีใครเห็นโฉมหน้าจริงๆ ของเขาเลยสักครั้ง ยกเว้นในคืนที่เขาลงมือกำจัดศัตรูอย่างเลือดเย็น พ้นจากนั้นเขาก็กลับมาสวมแว่นดำเป็นตาแก่ใจดีอีก

ในความหมายเกี่ยวกับการมองเห็น แว่นดำดำมีนัยเกี่ยวกับการมองผ่านโลกที่แต่งแต้มด้วยด้านมืด สำหรับชวยเซ็งแม้จะยังไม่ได้สวมแว่น แต่เขาก็พร้อมแล้ว...

รายงานคณะกรรมการบริหาร กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

นายแพทย์ชน เทพยสุวรรณ	ที่ปรึกษา
คุณหญิงอัมพร บิศุข	ที่ปรึกษา
นายสันต์ เตชะกัมพูช	ที่ปรึกษา
นายเต็มศักดิ์ กฤษณามระ	ประธานกรรมการ
นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	รองประธานกรรมการ
นายมาโนช กงคะนันท์	กรรมการ
นางวันเพ็ญ จันทรวโรจน์	กรรมการ
นางฝอยเฝ้า พันธุ์ไท	กรรมการ
นางสาวนภา พงศ์พิพัฒน์	กรรมการ
นางปรีชาดิ ชัยรัตน์	กรรมการ
นางสาวสุพิน จันทรเจริญสิน	กรรมการเหรัญญิก
นางนิตยา มาตะวิสุทธิ์	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวอัจฉรา เสริวงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

วันที่ ๖ (บทเพลงแห่งความหลอกลวง)

เพราะความที่ตัวละครศูนย์กลางของเรื่องอย่างจินเป่ามีบุคลิก
กลบเกลื่อนปกปิดตนเองอยู่ตลอดเวลา เพลงและดนตรีประกอบจึงเป็น
ส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้สึกเบื้องต้นในช่วงต้น ทำนองประจำตัว
ของเธอคือเพลง False Pretenses ซึ่งมีเนื้อร้องว่าด้วยความหลอกลวง
และเป็นเพลงโปรดของเจ้าพ่อที่รบเร้าให้เธอร้องอยู่เสมอ

ในขณะที่ความปรารถนาอันแท้จริงของจินเป่า เธออยากร้อง
เพลง Bright Moon ซึ่งมีเนื้อหาพาดพิงถึงความสุขสมหวัง แต่มันกลับ
เป็นเพลงต้องห้ามที่เจ้าพ่อรังเกียจ

เมื่อย้อนคืนสู่โลกส่วนตัว สำเนียงที่ได้ยินควบคู่กับจินเป่า
ปราศจากเนื้อร้องท่วงทำนองลงเลือนโศกสลด บรรเลงด้วยเครื่องดนตรี
ตะวันตก ยิ่งตัวตนของเธอปรากฏให้เห็นมากขึ้น ทำนองก็ยิ่งคลี่คลาย
เด่นชัดเจนเป็นหนึ่งเดียวกับเพลงกล่อมเด็กที่เคยร้องตอนเยาว์วัย รวมทั้ง
เปลี่ยนมาบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองและเสียงประสานร้องหมู่

เพลงสุดท้ายที่ใส่เข้ามาในหนัง เป็นเสียงขับขานเพลงกล่อมเด็ก
ของจินเป่า ซึ่งดังขึ้นมาจากซุ่ยเจิงทำเหรียญเงินหล่นลงน้ำ ความ
หมายหนึ่งทีอาจเป็นไปได้ คือการบ่งชี้ให้เห็น “จุดจบ” ของวัยเยาว์...

วันที่ ๗ (แดงเดือด น้ำเงินเหว)

สีที่ปรากฏเป็นหลักใน Shanghai Triad คือ แดงและน้ำเงิน
ทั้งในด้านของการจัดแสงและเสื้อผ้าของตัวละคร ด้วยเจตนาให้สีแดง
หมายถึงเลือด และน้ำเงินแทนความหม่นเศร้า ครั้งหนึ่งจินเป่าเคย
ตะคอกใส่ซุ่ยเจิงว่า “แกไม่เคยเห็นเลือดหรือไง” เมื่อเขาหากระโปรงสีแดง
ของเธอไม่พบ

ทุกฉากที่จินเป่าปรากฏตัว เสื้อผ้าของเธอไม่เคยขาดสีแดง
จากแดงล้วนทั้งชุด ค่อยๆ ลดน้อยลงตามบุคลิกที่เปลี่ยนแปลง น้ำเงิน
เป็นสีรอง ซึ่งค่อยๆ ทวีความสำคัญขึ้นมาทดแทน หลายครั้งที่จินเป่า
ในชุดแดงสดแสดงอารมณ์เปลี่ยวเหงา แสงจันทร์รายรอบก็อาบย้อมจน
ชุดนั้นกลายเป็นสีน้ำเงิน

ในฉากที่ฉายให้เห็นความอ่อนโยนของจินเป่ามากที่สุด เธออยู่ใน
เสื้อผ้าของหญิงชนบทหลายดอกไม้สีน้ำเงิน ทว่าเมื่อภาพจับไปที่รองเท้า
มันยังคงเป็นสีแดงเช่นเดียวกับความพยายามที่จะหลุดพ้นจากวิถีชีวิตใน
แบบที่เป็นอยู่ แต่ก็ไม่เคยทำได้สำเร็จ

ครั้งเดียวที่จินเป่าสามารถเปลี่ยนตัวเองมาสู่สีน้ำเงินสงบ ก็คือ
ก่อนที่เธอจะหลุดพ้นจากโลกอาชญากรรมด้วยความตาย...

วันที่ ๘ (โลกกลับตาลปัตร)

ในฉากจบของ Shanghai Triad วายร้ายตัวการใหญ่ยังคงลอย
นวลอย่างมีความสุข และพาเด็กหญิงอีกคนไปชุบเลี้ยงให้เป็นจินเป่า
คนใหม่

ส่วนซูเซียงแม้ว่าหนึ่งจะไม่ได้บอกอะไรเกี่ยวกับตัวเขา แต่ก็คาด
เดาได้ไม่ยากว่า เมื่อคืนสู่เซียงไฮ้อีกครั้ง...

เขาคงกลายเป็นสมาชิกคนใหม่ในโลกอาชญากรรมที่มีคุณสมบัติ
เพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ...
